

Moldován István

Digitalizálás együttműködésben: a jogkezelés jó gyakorlatai¹

Írásomban röviden áttekintem a nyilvános digitális tartalomszolgáltatás első lépéseit, különös tekintettel a dokumentumok szerzői jogi rendezésére. Kitérek a szerzői jog alapvetéseire, a jogi tisztázás szükséges és lehetséges eljárására. A hagyományos digitalizálási modellek mellett főként a Magyar Elektronikus Könyvtárban alkalmazott jogkezelési modellt ismertetem példákon keresztül. A gyakorlati bemutatás végén kitérek a jogkezelés veszélyeire és kockázataira is.

A nyilvános digitális tartalomszolgáltatás első lépései

A könyvtárak és más közgyűjtemények jó ideje egyre több energiát fordítanak hagyományos állományaik digitalizálására azok online hozzáférhetőségének érdekében. Egyelőre kevesebb figyelem jut – de egyre inkább előtérbe kerül majd – a digitálisan létrejött (*born digital*) dokumentumokkal való foglalkozásra, ezek gyűjtésére, feldolgozására, megőrzésére és ugyancsak szolgáltatására. A digitalizálás első lépéseiben fontos meghatározni, milyen célból, kiknek, hogyan juttatjuk el a digitális dokumentumokat. Ezek sok későbbi lépést meghatároznak. Nem mindegy például, hogy saját vagy idegen állományt digitalizálunk-e; könyvtáron belül vagy online tesszük-e hozzáférhetővé; a szolgáltatás nyilvános vagy térítéses, jövedelmet eredményez? Amennyiben a digitális dokumentumainkat online, a könyvtár épületén kívül is hozzáférhetővé szeretnénk tenni, ez óhatatlanul is érinti a szerzői jogot.

A digitalizálásra és az online szolgáltatásra több ponton is vonatkozik a szerzői jog, túllépve a könyvtárak hagyományos szabad felhasználásán, ezért fontos tisztában lenni ezek feltételeivel, a szükséges feladatokkal.

A szerzői jog alapjai

Magyarországon 1999-ben újult meg alapvetően a szerzői jogi szabályozás, amely első ízben foglalkozott az előtérbe kerülő digitális világgal és az online hozzáférhetővé tétellel. A korábban hatályos törvényben ezek az esetek nem voltak említve, tehát lényegében szabályozatlan terület volt a hazai internet közel első tíz évében. A megújult, 1999. évi LXXVI. törvény² a szerzői jog legfontosabb elemeit változatlanul hagyta. Az önálló szerzői jogi alkotásokat alapvetően csak a szerző vagy a szerzői jog örökösének *előzetes engedélyével* lehet felhasználni. A felhasználás *szerzői jogdíjköteles* is egyben, amelyről csak a jogtulajdonosok mondhatnak le. A szerzői jogdíj nagyságát, arányát a törvény nem szabályozza, ennek mértéke a felhasználó és a jogtulajdonos megegyezésén múlik. Fontos tisztázni, mivel a magyar „szerzői jog” fogalma megtévesztheti az embereket, hogy szerzői joggal rendelkezik mindenki, aki önálló szellemi terméket alkot. De: „Szerzői jogi védelem alatt áll – az eredeti mű szerzőjét megillető jogok sérelme nélkül – más szerző művének átdolgozása, feldolgozása vagy fordítása is, ha annak egyéni, eredeti jellege van.” (Sztv. 4. § (2)). Tehát egy irodalmi mű esetén szerzői joggal rendelkeznek például:

- a szerző vagy szerzők,
- a fordító,
- a szerkesztő (amennyiben a szerkesztés önálló szellemi munkát jelent),
- az előszó vagy utószó írója,
- a szöveggondozó, a jegyzetek készítője (lásd pl. klasszikus irodalmi szerzők műveinek kritikai kiadásai),
- az illusztrátorok, a fotósok.

A művek felhasználásához egy adott mű, kiadvány összes szerzői jogi érintettjének az engedélye szükséges a törvény szerint. A szabványos könyvtári bibliográfiai feltárás azonban nem minden esetben tartalmazza egy kiadás összes szerzői jogi érintettjét. Még a szerzőket sem minden esetben, amennyiben egy műnek (pl. tanulmány- vagy konferenciakötet, verses antológia) több szerzője van. Így egy mű szerzői jogi érintettjei sok esetben a katalógusrekordból nem, csak a fizikai hordozó kézbevitelével állapíthatóak meg.

Fontos tudatában lenni annak is, mit is jelent egy *mű felhasználása*. A legjobb, ha ezt a szerzői jogi törvényből idézem:

17. § A mű felhasználásának minősül különösen:

- a) a többszörözés (18-19. §),
- b) a terjesztés (23. §),
- c) a nyilvános előadás (24-25. §),
- d) a nyilvánossághoz közvetítés sugárzással vagy másként (26-27. §),
- e) a sugárzott műnek az eredetihez képest más szervezet közbeiktatásával a nyilvánossághoz történő továbbközvetítése (28. §),
- f) az átdolgozás (29. §),
- g) a kiállítás (69. §).

Tehát, ha egy dokumentumot digitalizálunk, az megfelel a „többszörözés” műfelhasználásának. Ha azt közzétesszük az Interneten, akkor az „a nyilvánossághoz közvetítés sugárzással” esete. Könyvtárakban fordul még elő a „terjesztés” felhasználása, amibe beletartozik a dokumentumok haszonkölcsonzése. Ezzel azonban nem foglalkozom, inkább a digitális művek közvetítésére koncentrálok.

A szerzői jog tulajdonosa jogosult engedélyezni a művek felhasználását. Ez a joga azonban nem örökérvényű, hanem egy meghatározott időre szól, utána a szellemi művek köztulajdonba kerülnek. Ez a védelmi idő a jelenlegi magyar és európai uniós szabályozás alapján is a szerzői jog tulajdonosának a halála után 70 évig tart. Ez a szabályozás alapvetően az európai jogkezelésre érvényes. Más szabályok vannak az USA-ban, más védelmi idő van pl. Kanadában, Ausztráliában, ott 50 év. Tehát a művek felhasználása eddig az ideig engedély- és szerzői jogdíjköteles.

A művek felhasználásánál azonban figyelembe kell venni az adott kiadványok kiadóit is. A szerzői jogi törvényben rövid kitétel van a kiadói szerződésekre, amelyeknek keretében a kiadók általában kizárólagos jogot szereznek egy-egy mű kiadására. A *kiadói szerződések*³ vonatkoznak a művek nyomtatott kiadására, de kiterjedhetnek annak online szolgáltatására is. A kiadói szerződéseket egy korábbi miniszteri rendelet 8 évre korlátozta, ez azonban azóta megszűnt.

A művek könyvtári felhasználásának oldaláról azonban az a probléma, hogy sem a kiadói szerződés hatálya, sem az, hogy tartalmazza-e az online felhasználást, nem nyilvános információ. Ezt csak a kiadótól lehet megtudni, amennyiben az még létezik.

A szerzői rendelkezések között fontos megemlíteni még egy viszonylag nem régi jogi szabályozást, az ún. *árva művek kezelését*. Az árva művek fogalmát úgy határozta meg a rendelet, hogy ezek azok, amelyek jogosultja – a felkutatására tett gondos kutatás ellenére – ismeretlen vagy a kiléte ismert ugyan, de tartózkodási helye ismeretlen⁴. Tudniillik régóta problémát okozott a jogvédett művek felhasználásánál, hogy azok nagyobb részének a szerzője vagy annak elérhetősége nem nyomozható ki. Ezért indult el Európai Unió szinten egy olyan jogi eljárás, amely felhasználhatóvá tette ezeket a műveket is. A jogharmonizációnak megfelelően 2014-ben már Magyarországon is jogszabály született az árva művek kezeléséről⁵. A jogkezelés lényege, hogy egy megfelelően gondos nyomozás sikerelensége után, a felhasználási engedélyt bizonyos feltételekkel a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalától (SZTNH) kell igényelni. Az árva művek szabályozása a közelmúltban kiegészült a kedvezményezett intézményekre (benne a könyvtárak) vonatkozó kitételekkel. Ez azt jelenti, hogy egy könyvtárnak a gondos kutatás után bejelentési kötelezettsége van az SZTNH-nak, de külön költséget a felhasználási engedély nem jelent számára. Az SZTNH az árva műveket egy nemzetközi adatbázisban rögzíti, s ezek ezután bárki számára meghatározott időre felhasználhatóvá válnak. Az árva művek adatbázisában⁶ bárki utánanézhethet a szolgáltatandó műnek. Az adatbázisban jelenleg az SZTNH bejelentésére 525 magyar mű található. Az igénybejelentések nagyobb része az OSZK-ból érkezett, az ELDORADO szolgáltatás révén, a többi főként a MANDA-ból.

A szerzői joggal kapcsolatban végezetül még megemlítendő a Creative Commons rendszere. A Creative Commons mára egy nonprofit szervezetté vált, amelynek célja a kreatív művek jogszerű megosztása. Az egyik kezdeményezője egy amerikai jogászprofesszor, Lessig Lawrence volt, aki magyar nyelven is megjelent Szabad kultúra - A kreativitás természete és jövője⁷ című könyvében fogalmazta meg a hagyományos szerzői jog problémáit és a lehetséges kiutat, alternatívát. A Creative Commons lényege, hogy a szerzők előre definiált CC licencek⁸ közül választva határozhatják meg művük felhasználásának feltételeit.

A szerzői jogi tisztázás lépései

A fentiek alapján látszik, hogy egy kiadvány digitalizálását az esetek többségében meg kell előznie egy jogi ellenőrzésnek. Ez csak abban az esetben hagyható el, amikor a könyvtár a saját állományában lévő kiadványt digitalizálja, és azt csak a saját épületében lévő terminálokon teszi megtekinthetővé az olvasóknak.

Online hozzáférhetővé tétel esetén azonban a digitalizálást meg kell előznie egy jogi tisztázásnak.

1. Jogvédett-e a mű?

Mindenekelőtt az tisztázandó, hogy egy adott mű összes szerzői jogi érintettje elhalálozott-e és mikor. A szerzők halálozási adatairól átfogó, megbízható forrással igazából nem rendelkezünk, pl. a gépjármű- vagy az ingatlan-nyilvántartással ellentétben. Számos könyvtári és egyéb adatbázisban lehet ellenőrizni azonban egy szerző halálozási évét. Ezt fogja szolgálni a tervezett Nemzeti Személynévtér is, ez azonban még nem áll rendelkezésre. Jelenleg főként az alábbi források használhatóak egy-egy szerző halálozási adatainak kiderítésére:

- OSZK - <http://nektar.oszk.hu>
- MOKKA – <http://www.mokka.hu>
- PIM - <https://opac-nevter.pim.hu/>
- MTMT – <https://www.mtmt.hu>
- VIAF - <http://viaf.org/>
- Wikipédia - <https://hu.wikipedia.org/>
- SZTINH önkéntes műnyilvántartás - <http://epub.hpo.hu/e-kutatas/?panel=Y>
- Hunor - <http://oai.kereso.sztaki.hu/kereso/index.php>

2. Védett-e a kiadás?

A mű szerzői jogi védettsége után fontos kideríteni, hogy az adott kiadás felhasználását védi-e még a kiadói szerződés. Az elmúlt 15-20 évben megjelent kiadványok esetében ez egyre több esetben előfordulhat. Ennél korábbi kiadásoknál nem valószínű, hogy a kiadók online felhasználásra is szerződtek volna a szerzőkkel.

3. A szerzők, jogtulajdonosok elérhetőségének kinyomozása.

Amennyiben kiderült, hogy az adott mű jogvédett, a felhasználási engedélyhez szükséges a szerző(k) vagy jogtulajdonosok elérhetőségének kinyomozása, a szükséges felhasználási engedély beszerzése és a kért szerzői jogdíj megfizetése.

4. Ha a kielégítően gondos nyomozás (ezt is jogszabály írja elő, és dokumentálni kell) nem járt eredménnyel, akkor kezdődhet az **árva művé nyilváníttatás**, ugyancsak a jog-

szabályban meghatározott módon.

Digitális tartalomszolgáltatás a MEK-ben

Az alábbiakban a Magyar Elektronikus Könyvtár (röviden MEK) és egyéb adatbázisaink példáján mutatom be a digitális tartalomszolgáltatás egy lehetséges módját.

A MEK-be kerülő digitalizált tartalom egyik forrása a MEK Egyesület digitalizálásai, illetve digitális tartalom-beszerzései. Az Egyesületen keresztül a MEK, az EPA és a DKA adatbázisok tartalom-bővítését több mint 15 éve támogatja⁹ az Internet Szolgáltatók Tanácsa (röviden ISZT). Az ISZT a kezdetek óta határozottan kikötötte, hogy a támogatását csak tartalom-bővítésre, de szerzői jogdíjra nem lehet fordítani. Néhány éve azt is feltételként szabta, hogy a támogatásából létrejövő digitális dokumentumokat 4.0-ás Creative Commons¹⁰ licenc alatt kell közzétenni, ami szabadon felhasználhatóvá teszi ezeket a műveket, lehetővé téve az átdolgozást és akár a piaci alapú hasznosítást is. Ebből következően – hasonlóan más könyvtárak projektjeihez – a MEK Egyesület is kizárólag a már nem jogvédelem alatt álló művek digitalizálását célozza meg. Jelenleg 15 irodalmi Nobel-díjas szerző műveit és azoknak is a már szabadon felhasználható fordításait digitalizáltatjuk¹¹. Ugyancsak ebből a forrásból szereztük be és tettük közkincsé pl. az Arcanum által digitalizált és CD-ROM-on megjelent szövegeket, mint pl. Jókai Mór, Mikszáth Kálmán összes műveit, Shakespeare drámáit, vagy a Pallas Nagy Lexikont. Az OSZK Digitalizáló Osztályától kapott, főként megrendelésre digitalizált művek közül is csak a nem jogvédelem alatt álló művek kerülhetnek a MEK állományába, annak nyilvános szolgáltatása miatt.

Más könyvtárakhoz hasonlóan, a MEK-et működtető OSZK osztályon sincs elegendő emberi vagy pénzügyi erőforrás a fent ismertetett jogkezelési folyamat, nyomozás kivitelezésére, szükség esetén szerzői jogdíj fizetésére. A MEK számára külső forrásból eljuttatott digitális kiadványok esetében azonban így is szükséges minden esetben egy jogi ellenőrzés, amennyiben a dokumentum küldője nem rendelkezik annak felhasználási jogaival.

Ha a beküldött dokumentum jogvédelem alatt áll és a küldő a szerzői jog tulajdonosa, úgy régóta a MEK online Irattárából letölthető „felhasználási engedélyt”¹² szoktuk használni a jogtulajdonos hozzájárulásának rögzítésére. Nem egyedi szerzők, hanem intézmények (pl. kiadók, egyetemek, kutatóintézetek, egyesületek) esetében pedig egy általános „együttműködési megállapodás”¹³ biztosítja a művek átvételét és szolgáltatását. Hasonló megállapodást¹⁴ kötünk folyóirat kiadókkal online periodikák archiválására, továbbá az egyedi képi dokumentumok¹⁵ esetében is. Mivel mindhárom adatbázisunkban Dublin Core alapú metaadat szerkezetet használunk, mindegyikben rögzíteni tudjuk a dokumentum jogi védeltségét a dc.rights mezőben. Ezeket a jogi megjegyzéseket csak egy idő után kezdjük el használni, ezért ez a mező nincs minden esetben következetesen kitöltve.

Az OSZK-ban a MEK-et üzemeltető osztályon szűk digitalizáló kapacitás áll a rendelkezésünkre alkalmi kérések teljesítésére. Jelenleg egy közfoglalkoztatott dolgozik egy Plustek OpticBook 3800 könyvkímélő síkágyas szkennelvel, amelyet a MEK Egyesület vett. Alkalmanként kapunk segítséget a Digitalizáló Osztálytól is, azonban az ő munkájuknál a külső, fizetős megrendeléseknek van mindig elsőbbsége.

Jogkezelés a MEK-ben

Mint már említettem, nincs igazán emberi kapacitásunk szerzői jogtulajdonosok utáni nyomozásra, se anyagi háttérünk szerzői jogdíjak fizetésére. A külső forrásból kapott dokumentumok esetében a fent ismertetett szerzői ellenőrzést ugyan elvégezzük az említett adatbázisok alapján. A jogtulajdonosok felkutatására, engedélyek beszerzésére azonban nincs igazán idő, energia, ahogyan – feltehetően – más könyvtárnak sem.

Többször előfordult azonban, hogy a szerzők olyan műveiket szerették volna elérhetővé tenni a MEK-en keresztül, amelyeknek nem volt még semmilyen digitális változata. Ebben az esetben korlátozott mértékben tudjuk vállalni a digitalizálást annak fejében, hogy a felhasználási engedélyt megkapjuk a jogtulajdonostól. Így kerültek a MEK-be pl. Sólyom László, Surján László, Papp Tibor, vagy Varga Csaba művei. Sólyom Lászlónak *Az alkotmánybíráskodás kezdetei Magyarországon*¹⁶ című könyve esetében például a szerzőtől kölcsönkapott, általa saját kezűleg javított példányt szkenneltük a kiadó (Osiris) engedélyvel.

Egy érdekes és jellemző eset volt, amikor egy tankönyv szerzői kérték a háromkötetes kiadványuk digitalizálását és online szolgáltatását.

Természet, tudomány, történet / Both Mária, Csorba F. László
Budapest : Nemz. Tankvk., 2003-2011, 3 kötet
<http://mek.oszk.hu/16800/16816>

A digitalizálás megkezdése előtt némi levelezéssel sikerült a kötetek digitális változatait megszerezni a kiadótól.

 mek.oszk.hu	Both Mária - Csorba F. László Természet, tudomány, történet Történelem, helytörténet/Művelődéstörténet (művelődéstörténet, tudománytörténet, természettudomány, természetfilozófia, tudományfilozófia)			
SZERZŐI JOGOK	<i>"A püthagoreusok meg voltak győződve arról, hogy a zene, a geometria és az anatómia arányai nem véletlenül esnek egybe. hanem egy általános, az egész világra kiterjedő összefüggérendszer megnyilvánulásai. Ennek tanulmányozását, az ebben való elmélyülést nevezték eredetileg matematikának."</i>	FÜLSZÖVEG		
KATALÓGUS-CÉDULA	MEGTEKINTHETŐ VERZIÓK: <input type="button" value="súgó"/>	OLVASÓI VÉLEMÉNYEK		
	HTML Word RTF PDF * DjVu			
KERESÉS A MEK-BEN	ZIP-PEL CSOMAGOLT VERZIÓK: <input type="button" value="súgó"/>	KAPCSOLÓDÓ OLDALAK		
	HTML Word RTF PDF XML Egyéb			
KÖNYVKERESÉS	INFORMÁCIÓ	2017-04-13	FORRÁS	SZÁMLÁLÓ: 1144

A jogvédett művekkel történő tartalom bővítésnek másik esete, amikor nem a szerzők, hanem szakemberek, oktatók, kutatók kérnek, ajánlanak műveket digitalizálni. Ilyenkor is vállaljuk a digitalizálást abban az esetben, ha a javaslattevők – kapcsolataik révén – gondoskodnak a szükséges szerzői jogi felhasználási engedélyekről. Így például Madas Edit, az MTA-OSZK Res Libraria Hungariae Kutatócsoport tagjának a kérésére digitalizáltunk több irodalomtörténeti művet, pl.

Horváth János: A magyar irodalom fejlődéstörténete

Budapest : Akadémiai Kiadó, 1980

<http://mek.oszk.hu/16900/16985>

<http://mekosztaly.oszk.hu/indigo/dmekteljes.php?azon=023070>

Egy másik hasonló, jellemző példa, amikor a Recski Szövetség Egyesülettől¹⁷ Haraszti Katalin keresett meg bennünket azzal a kéréssel, hogy digitalizáljuk és tegyük online hozzáférhetővé a recski túlélők visszaemlékezéseinek kevés példányszámban megjelent köteteit. A könyvek szerzőitől vagy azok örököseitől Haraszti Katalin szerezte meg a szükséges felhasználási engedélyeket, míg a digitalizálást és a szolgáltatást a MEK-en keresztül már az OSZK-ban végeztük.

Hasonló jogkezelési eljárást folytatunk az Elektronikus Periodika Archívum és Adatbázis esetében a digitális folyóiratok archiválása kapcsán. A jogvédett kiadványok esetén a folyóirat szerkesztőségével, a jogtulajdonosokkal hosszú távú együttműködési megállapodást kötünk a kiadványok archiválására és szolgáltatására. Van példa itt is arra, hogy a jogtulajdonosok digitálisan rendelkezésre nem álló régi kiadványaikat szeretnék szolgáltatni, ezért előzetesen digitalizáltatják ezeket a tartalmakat. Például az Erdészeti Lapok¹⁸ több mint 110 évfolyamát az Országos Erdészeti Egyesület a MEK Egyesülettel digitalizáltatta, majd adta át az OSZK-nak szolgáltatásra. A gyarapodás azonban folyamatos, mivel a lap közelmúltbeli számai már online is megjelennek, és az EPA adatbázisba így már ezek a digitális változatok kerülnek fel. A sikeres együttműködés után az Erdészeti Egyesület¹⁹ később más szakfolyóiratait is digitalizáltatta.

A jogvédett online folyóiratok EPA-ban való szolgáltatásának egy speciális esetét 2015-ben kezdtük el az OSZK-ban. Mivel előzőleg az NKA előírta a támogatott nyomtatott folyóiratoknak az online archiválást és nyilvános szolgáltatást, ebbe a kötelezettségbe sikerült felvenni az OSZK EPA szolgáltatását. Azóta minden folyóirat-támogatási pályázatban²⁰ az NKA kötelezően írja elő a támogatott folyóiratok számára, hogy együttműködési megállapodást kössenek az OSZK-val, és engedélyezzék az EPA adatbázisban való archiválást és szolgáltatást bizonyos idő elteltével.

A képi dokumentumok egyedi engedélyezése szükséges alkalmanként a Digitális Archívum (DKA)²¹ adatbázisunkban is. Ebben egyrészt online, nyilvánosan elérhető, CC licenc alatt szolgáltatott dokumentumokat, másrészt már nem jogvédett digitalizált könyvek, sajtótermékek illusztrációit gyűjtjük, dolgozzuk fel. Alkalmanként előfordul, hogy fotósok, képzőművészek (pl. Benyó Ildikó, H. Csongrády Márta, Gyulai Líviusz, Németh Andrea, Szabados Jenő, Váli Dezső) alkotásait kapjuk meg szolgáltatásra. Ilyenkor a fentiekhez hasonló módon egyedi felhasználási engedélyeket kérünk az egyes művészekről vagy örököseiktől. Mivel a közelmúltban elkezdtünk gyűjteni infografikákat és prezentációkat is, ezeknél kénytelenek vagyunk levelezéssel az online szolgáltatókon keresztül egyedi felhasználási engedélyeket szerezni ezekhez a jogvédett dokumentumokhoz.

A nyilvános online szolgáltatásokat biztosító egyedi felhasználási engedélyeket és együttműködési megállapodásokat évek óta az OSZK irattára gyűjti és őrzi. A fent ismertetett gyűjtemények éppen abban térnek el az OSZK-ba kötelezpéldányként érkező elektronikus dokumentumok gyűjteményétől²², hogy míg az utóbbi esetében csak könyvtáron belül hozzáférhetőek a dokumentumok, addig az előzőekben ismertetett gyűjtemények (MEK, EPA, DKA) nyilvánosan hozzáférhetőek távolról is, köszönhetően a védett dokumentumok engedélyeztetésének.

Metaadatok felhasználási jogai

A dokumentumok mellett érdemes szót ejteni a metaadatok felhasználási jogosultságáról is. Egyrészt az OSZK évekkel ezelőtt elkezdett foglalkozni az Open Data mozgalom²³ irányelvei mentén a bibliográfiai adatai nyilvánossá tételével. Másrészt egy korábbi Európai Unió projekt révén az OSZK is aláírta az Europeana Data Exchange²⁴ Agreement nevű egyezményét. Ennek megfelelően digitális könyvtári szolgáltatásainkban is törekedtünk arra, hogy ne csak a dokumentumaink, de a metaadataink, a dokumentumokról készített rekordok is nyilvánosak, felhasználhatóak legyenek. Így a teljes MEK²⁵, valamint a DKA²⁶ adatbázis rekordállománya letölthető CC 1.0-ás, public domain licenc alatt többféle formátumban (pl. XML, qDC, RDF).

Problémák, lehetőségek

A nyilvános szolgáltatás jogi rendezése kapcsán azonban problémák is merülhetnek fel.

- **Felhasználási engedélyek visszavonása**

A szerzői jogi törvény a szerzőknek, jogtulajdonosoknak lehetőséget ad arra, hogy a megadott felhasználási engedélyüket visszavonják. Ez a MEK gyakorlatában is többször előfordult, így korábban már szolgáltatott műveket kellett kivonni a nyilvános szolgáltatásból. (Pl. Fábri Péter, Serdián Miklós, Válas György könyveit.)

- **Hibák, elmulasztott engedélyek**

Még oly gondos szerzői ellenőrzés esetén is előfordulhat, hogy egy-egy jogvédett szerző műve engedély nélkül kerül a nyilvános szolgáltatásba. Például azért, mert nem sikerült megállapítani a szerző halálzási adatait, vagy mert a szolgáltatás megkezdése, a jogi rendezés után változott a szerzői jog. Ilyenkor felszólítás után rögtön intézkedtünk a problémás jogvédett művek nyilvános szolgáltatásából való eltávolításáról. Ilyen esetekben a „notice and takedown”²⁷ jogi szabályozás szerint igyekszünk eljárni. (Ez történt például József Attila és Rejtő Jenő műveinél). Hasonló szabályozást találtunk több külföldi könyvtár, pl. a British Library gyakorlatában²⁸ is.

Összegzőképpen fontos hangsúlyozni, hogy a könyvtárak alapvetően nonprofit szolgáltatás keretében, közszolgáltatásként végzik a munkájukat. Küldetésük és céljuk az írott kulturális örökség megőrzése és minél szélesebb körű terjesztése. A 21. században ennek egyik, ha nem a leghatékonyabb eszköze az internet. Itt azonban feltétlenül figyelemmel kell lennünk a szerzői jogra, a szerzők, jogörökösök érdekeire. Nem könnyű, de fontos és lehetséges egyeztetni a könyvtári értékeket, célokat a szerzői jog mindenkori szabályozásával. A MEK fentebb ismertetett modellje tehát alapvetően az, hogy a jogvédett művek esetében rendezzük a nyilvános szolgáltatás jogi kereteit, hasonlóan ahhoz, ahogyan a felsőoktatási intézmények, kutatóintézetek repozitóriumaiiban gyűjtik az oktatók, kutatók tanulmányait, munkáit. A helyi szerzőkkel közvetlen kapcsolatot teremtve ez a lehetőség rendelkezésre áll a közkönyvtáraknak is. Így ezen a módon minimális költséggel és munkával lehet biztosítani, hogy ne csak a régi, száz éves digitalizált anyagokkal, hanem a 20. század és napjaink nagyobb érdeklődésre számot tartó kiadványaival is bővíthessük a digitális szolgáltatásainkat.

Jegyzetek

1. Az előadás a 12. Országos Könyvtári Napok – 46. Komárom-Esztergom Megyei Könyvtári Hét Csak (jogtiszta forrásból. Források és forráskezelés a digitalizáció korában c. konferencián hangzott el. 2017. október 2. József Attila Megyei és Városi Könyvtár
 2. https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99900076.TV (Utolsó megtekintés: 2017.10.29.)
 3. <http://szerzoijog.com/kiadoi-szerzodesek/> (Utolsó megtekintés: 2017.10.29.)
 4. <https://www.sztnh.gov.hu/en/mivel-fordulhatok-a-hivatalhoz/szerzoi-jogi-vedelem/arva-muvek> (Utolsó megtekintés: 2017.10.29.)
 5. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1400138.KOR (Utolsó megtekintés: 2017.10.29.)
 6. <https://euipo.europa.eu/orphanworks/> (Utolsó megtekintés: 2017.10.29.)
 7. <http://mek.oszk.hu/03200/03207>
 8. <https://creativecommons.org/> (Utolsó megtekintés: 2017. október 29.)
 9. <http://mek.oszk.hu/joomla/index.php/palyazatok>
 10. <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>
 11. Pl. Rabindranath Tagore: Növekvő hold. Elérhető: <http://mek.oszk.hu/17400/17439>
 12. <http://mek.oszk.hu/html/irattar/engedely.htm>
 13. <http://mek.oszk.hu/html/irattar/kiadoi.htm>
 14. <http://epa.oszk.hu/html/irattar/egyuttmukodesi.htm>
 15. <http://dka.oszk.hu/html/irattar/dka-engedely.rtf>
 16. <http://mekosztaly.oszk.hu/indigo/dmekteljes.php?azon=017503>
 17. <http://www.recskiszovetseg.hu/> (Utolsó megtekintés: 2017. november 1.)
 18. <http://epa.oszk.hu/01100/01192>
 19. http://www.fataj.hu/2014/11/182/201411182_OEE-OSZK-konf-erdesztortenet-online.php
 20. http://www.nka.hu/archivum/palyazati_felhivasok/folyoirat-kiadas_160204 továbbá <http://www.oszk.hu/hirek/bovulo-digitalis-tartalmak> (Utolsó megtekintés: 2017.11.01.)
 21. <http://dka.oszk.hu>
 22. <http://oszkdk.oszk.hu>
 23. http://archiv.magyarmuzeumok.hu/muhely/3687_open_data_a_konyvtarban (Utolsó megtekintés: 2017.11.01.)
 24. <https://pro.europeana.eu/page/the-data-exchange-agreement> (Utolsó megtekintés: 2017.11.01.)
 25. <http://mek.oszk.hu/html/export.html>
 26. <http://dka.oszk.hu/html/export.html>
 27. https://en.m.wikipedia.org/wiki/Notice_and_take_down (Utolsó megtekintés: 2017.11.01.)
 28. <http://www.bl.uk/aboutus/terms/notice/> (Utolsó megtekintés: 2017.11.01.)
-
-